

Registrum

aliquo et de quo est scdm noia has rela-
tões significatā tenēt sicut diuerse ho-
minū psonē p̄sentialitatem. Nota tamen qz
nec deus est sine psona: nec psona sine
deo et quia singulis psonis attribuim⁹
aliquādo ppria singulari. aliquādo vni
quasi pprium qd cōmune est alijs. Nā
cū dicimus solus p̄s est: in tribus p̄sois
qui a nullo est solus filius qui est de vno
et de quo vnus solus sp̄s. de quo nul-
lus est singlas psonas noiantes singu-
lis ppria attribuimus. Cū vero legim⁹
nemo nouit filiū nisi p̄s neq; p̄rem quis
no. ni. si. et que sunt dei nemo cognouit
nisi sp̄s dei: quis videat scriptura q
de vna dicit psona negare de alijs com-
mune tamen est oibus q singulis quasi
ppriū attribuit. Non em̄ ignorat pater
aut filius seipm̄ z que dei sūt neq; sp̄s.
p̄rem: aut filium. Cur aut̄ qñ q de vno
quasi de solo dicit de alijs intelligat̄ sa-
tis supra dictum est.

Hec de p̄essione sp̄s facti alijs
cogētibus nō de me: sed de eo-
dem sp̄s. confidēs p̄ latinis cō-
tra grecos scribere z ea occasiōe de vni-
tate deitatis z de trinitate p̄sonarū ali-
quid addere p̄sūp̄s: quis innumerabi-
les sicut inter illos qui latinis vtunt̄ lit-
teris qui hoc meli⁹ q̄ eo facere possint.
Quicquid ergo dixi q̄ suscipiēdum sit
nō mihi attribuat̄: sed spiritu veritatis:
si aut̄ aliqd̄ ptuli q̄ aliquatenus corri-
gēdum sit mihi imputeē nō sensui lati-
nitatis.

Explicit epl̄a de p̄essione sp̄s facti.

Incipiūt capitula in librum de casu
dyaboli.

Quod etiā ad
angelos dicat̄: quid habes
quod nō accepisti: et a deo
non sit nisi bonuz et eē z oē
bonū sit essētia z ois eētia bonū. Cal.

Qur videat̄ dyabolus ideo nō acce-
pisse pseuerantiā qz deus nō dedit. II.
Qur ideo dedit non dedit quia ille nō
accepit. Capitulū. III.

Quō ille peccauit: et voluit similis
esse deo. Capitulū. IIII.

Qur boni angeli ante casuz malozum
peccare poterunt. Capitulū. V.

Quō boni confirmati sūt in suo sta-
tu et mali in casu suo. Cap. VI.

Questio an volūtas et eius conuer-
sio ad quod nō debet sic ipm̄ malum q
malos fecit: cur nō possit rational̄ crea-
tura p̄ se de malo cōuertī ad bonū sicut
potest de bono ad malū. Cap. VII.

Qur volūtas eius et conuersio sit nō
ipm̄ malum. Capitulū. VIII.

Qur iusticia sit ipz malū z sit nihil. IX.

Quō malū videat̄ eē aliqd̄. X.

Quō malū z nihil nō possunt p̄bari
per nomē suū aliquid esse sed quasi ali-
quid. Capitulū. XI.

Qur angelus a se nō potuit habere vo-
luntatē primā et qd̄ multa dicūtur pos-
se aliena potestate z nō posse aliena im-
potentia. Capitulū. XII.

Qur accepta sola volūtas beatitudi-
nis nec aliud posset velle: nec illā nō vel-
le z quicqd̄ vellet nō esset iusta v̄l iniu-
sta voluntas. Capitulū. XIII.

Qur similiter sit si sola accepta volun-
tas rectitudinis et idcirco vtrūq; volū-
tatem accepit simul z vt iust⁹ et vt bea-
tus esset. Capitulū. XIII.

Qur iusticia sit aliquid. Cap. XV.

Qur iniusticia nō sit nisi absentia debi-
te iusticie. Capitulū. XVI.

Qur deserto angelus nō possit redi-
re ad iusticiam. Capitulū. XVII.

Quō malus angelus se fecit iniustū
et bon⁹ se iustū z q̄ malus sic debet deo
gras p̄ bonis que accepit z deseruit si-
cut bonus q̄ seruauit accepta. XVIII.

Qur volūtas in q̄tū sit bonū est z nō
la res mala sit. Capitulū. XVIII.

De casu dyaboli

Quō deus faciat malas voluntates et actiones et quō accipiatur ab eo. XX

Quō malus angelus nō potuit p̄scire se casurum esse. Capitulū. XXI.

Quō sciūt se nō debere vellē hoc quod volēdo peccauit et debere puniri si peccaret. Capitulū. XXII.

Quō non debuit scire q̄si peccaret puniretur. Capitulū. XXIII.

Quō etiam bonus angelus h̄ scire non debuit. Capitulū. XXIII.

Quō ille si etiā h̄ solo dicit̄ iā nō posse peccare: q̄ nunc habet sciētiam ex casu dyaboli t̄m illi sit ad gl̄iam. XXV.

Quō horremus audito noīe mali et qd̄ facit opera que dicit̄ iniusticia facē: cuz ip̄a et malū nihil sit. Cap. XXVI.

Unde venit malū in angelū qui bonus erat. Capitulū. XXVII.

Quō de potestate volendi qd̄ non debuit bona fuit semp et ip̄m velle bonū q̄tuz ad esse. Capitulū. XXVIII.

Incipit dyalog⁹ beati anselmi Ep̄i scopi de casu dyaboli.

Quō etiā ad angelos dicit̄ qd̄ habes quod nō accepisti et a deo nō sit nisi bonum et esset oē bonū sit essentia ois essentia bonū. Capitulū. I.

Ilud aposto

li. Quid habes quod non accepisti dicit̄ hoībus t̄m an et angelis. **N**ulla

creatura habet aliqd̄ a se. **Q**uō em̄ se ip̄s sū a se non h̄z quō habet a se aliqd̄. **D**e n̄q̄z si nō est aliud nisi vn⁹ q̄ fecit et que facta sūt ab vno claz est q̄ nullaten⁹ p̄t haberi aliqd̄ nisi q̄ fecit aut qd̄ fecit. **D**ere claz. **S**ed neq̄z ip̄e factor neq̄z qd̄ factū est p̄t haberi nisi ab ip̄so factore. **N**ec h̄ min⁹ claz. **I**lle igit̄ solus a se h̄z q̄cqd̄ h̄z et oīa alia nō nisi ab illo habēt aliqd̄ et sicut a se nō ni

si nihil habēt ita ab illo nō nisi aliqd̄ habent. **N**ō plane video q̄ ais q̄ a deo nō habēt alia nisi aliqd̄. **N**ā q̄s fecit alius vt multa q̄ videm⁹ trāsire de esse ad nō eē si sint qd̄ erāt etiā si oīno i nihiluz nō trāsēūt. **A**ut q̄s facit nō esse q̄cquid nō ē nisi ille q̄ facit eē oē qd̄ ē. **I**tez si nō est aliqd̄ nisi ideo q̄ de⁹ facit necesse est vt qd̄ nō est idcirco nō sit q̄ ip̄e nō facit. **S**icut ḡ illa q̄ sūt ab illo habēt eē aliqd̄ ita q̄ nō sūt vel q̄ de eē trāsēūt ad nō esse vident̄ ab eodē ip̄o h̄re eē nihil. **N**on solū ille dicit̄ facere aliqd̄ eē aut esse nō aliqd̄ q̄ facit vt sit qd̄ nō ē aut non sit qd̄ ē sed etiā ille q̄ p̄t facē aliqd̄ vt nō sit et non facit d̄ citur facere eē non esse. **Q**uipe nō ille t̄m dicit̄ facere aliquem nudū eē aut nō eē indutū q̄ eū despoliā: sed et q̄ spoliātē cū phibere possit nō phibet s̄ ille dicit̄ pp̄rie facere iste ip̄o pp̄rie. **C**ū em̄ iste dicit̄ q̄ fecit eē nudum aut nō eē indutū nō aliud intelligit̄ nisi q̄ cū posset nō fecit nō eēt nudus aut maneret indut⁹. **H**oc mō de⁹ dicit̄ multa facere q̄ nō facit vt cū dicit̄ inducere i ntēptatiōem qm̄ nō defēdit a temptatiōe cū possit. et facere nō eē q̄ nō est qm̄ cū possit nō facit eē. **A**c si cōsideres ea q̄ sūt cū trāsēūt ad nō eē nō ip̄e facit ea nō eē. **Q**m̄ nāq̄z nō solū nō ē aliq̄ alia eēntia nisi illo faciēte s̄ nec aliq̄ten⁹ manere p̄t qd̄ facta ē nisi eodē ip̄o faciēte vt maneat cū ip̄e desinit fuare qd̄ fecit: nō idō id qd̄ erat redit in nō eē: q̄ ip̄e facit non eē s̄ q̄ cessat facere eē. **N**ā et cū q̄si irat⁹ destruēdo aliqd̄ aufert eē: nō ē ab illo nō eē s̄ illo tollēte velut suū qd̄ p̄stiterat qd̄ ab eo factū fuabat̄ vt eēt. redit in nō eē qd̄ nō ab illo s̄ a se: atēq̄z fieret habebat. **S**i em̄ ab aliq̄ tunicā repetas: q̄ p̄stiteras illi mō ad t̄ps: nō h̄z a te nuditatem sed te quod tuū erat tollente redit in id quod erat anteq̄z iūduētur a te. **N**empe sicut a sūmo bono nō est nisi bonū: et oē bonū est a sūmo bono ica a sūma eēntia

nō est nisi essentia: et omnis essentia est a summa essentia: unde quoniam summum bonum est summa essentia assequens est ut omne bonum sit essentia: et omnis essentia bonum

Nihil ergo et non esse sicut est essentia non est bonum. Nihil itaque et non esse non est ab illo a quo non est nisi bonum et essentia

D Aperte nunc video quia sicut bonum et esse non est nisi a deo: ita non est a deo nisi bonum et esse.

A Vide ne vllate nus putes cum in diuinis libris legimus aut cum secundum illos dicimus deum facere malum aut facere non esse: quia negamus propter quod dicitur: aut reprehendamus quia ita dicitur: sed non tamen debemus inherere improprietati verborum veritatem tegenti quantum inhiare proprietati veritatis sub multum genere locutionis latenti.

D Ista non nisi non intelligenti aut calumpniosi habes oportet dicere.

A Redi ad id quod incepisti et vide si non solum homini sed et angelo potest dici quia non habet quod non accipit.

Cur videatur diabolus ideo non accepisse perseuerantiam quia deus non dedit.

Capitulum. ij. Dis.

Satis patet non minus angelo quam homini conuenire. **C**onstat ergo: quia ille angelus qui stetit in veritate sicut ideo perseuerauit: quia perseuerantiam habuit: ita ideo perseuerantiam habuit quia accepit: et ideo accepit: quia deus dedit id. **C**onsequens est igitur quia ille qui in veritate non stetit quemadmodum: ideo non perseuerauit: quia perseuerantiam habuit: sic ideo non habuit perseuerantiam: quia non accepit: et ideo non accepit: quia deus non dedit. **S**i ergo potes: volo ut ostendas mihi culpam eius cum ideo non perseuerauit: quia ille non dedit quo non dante nihil habere potuit. **C**ertus sum enim etiam si non videam non illum nisi iuste a summo iusto dampnatum: nec sine culpa iuste illum potuisse dampnari. **A** Unde putas consequi si bonus angelus: ideo accepit

perseuerantiam: quia deus dedit malum ideo non accepisse. quia deus non dedit

D Quia si bono angelo datio est causa acceptiois puto nondationem esse malo angelo causam non acceptiois: et si ponitur non datio inde necessariam esse causam ut sequatur non acceptio ut omnes scimus: quia cum non accipimus quod volumus non ideo non datur quia non accepimus: sed ideo non accipimus: quia non datur. **D**enique quoscumque legi aut audiui facere questioem hanc hac ratione eam in quantum me tibi constituit: quia si bonus angelus ideo accepit: quia deus dedit: malus angelus ideo non accepit: quia deus non dedit nec meminisse adhuc huius consequentie solutionem vidisse.

Cur ideo deus non dedit: quia ille non accepit. **Capitulum. iij.**

Nulla est ibi consequentia: potest enim non dare non esse causa non accipiendi: etiam si dare semper est causa accipiendi.

D Ergo si ponas non dare non necesse est sequi non accipere. **Q**uare potest esse accipere etiam si non sit dare.

A Non est ita. **D** Exemplo volo tibi ostendas: quod dicitur.

A Si ergo porrigo tibi aliquid et tu accipis non ideo do quia accipis sed ideo accipis: quia do et est datio causa acceptiois.

D Ita est. **A** Quid si ipsum porrigo alio non et accepit: ille ne ideo non accipit quia non do.

D Potius videtur quia tu ideo non das: quia ille non accipit.

A Hic igitur non dare non est causa non accipiendi: etiam si pono non me dedisse: causa est consequendi illum non accepisse.

A Aliud namque est rem causam esse alterius rei aliquid positioem rei esse causam ut sequatur aliquid.

Cum enim incendium non sit causa ignis: sed ignis incendij positio tamen incendij semper causa est sequatur esse ignem.

Si enim est incendium necesse est ignem esse. **D** Necesse est me sic esse fateri. **A** Quides ergo ut puto si tu ideo accepisti

De casu dyaboli

quia ego dedi non tamē idcirco conse-
qui illū qui nō accepit: ideo non accepit
se quia ego nō dedi: et tamē consequi: quia
si ego nō dedi ille nō accepit. **D** **U**
deo et placet. mihi quia video. **A**
An amplius dubitas: quia sicut angelus
stetit: ideo accepit p̄seuerantiā quia de-
dit ita non statim idcirco deus non de-
dit: quia ille nō accepit. **D** **R**ondum
mihi hō ostēdisti: sed illud tm̄ sufficiēter
demōstrasti scilicet nō esse cōsequēs ex
eo: quia bonus angelus ideo accepit quia
deus dedit: malū ideo non accepisse: quia
deus nō dedit. **S**i em̄ vis asserere deus
illi ideo non dedisse quia nō accepit: que-
ro cur nō accepit. **A**ut quia nō potuit: aut
quia nō voluit. **N**ā si non habuit potestatem
aut volūtatē accipiēdi: deus nō dedit
Si em̄ deus dedisset p̄ certo habuisset.
Quare si nō potuit habere potestatem: aut
volūtatē accipiēdi p̄seuerantiā: nisi
dāte deo quid peccauit si nō accepit: quod
deus illi nō dedit: posse aut velle accipe-
A **D**eus dedit illi potestatem et vo-
lūtatē accipiēdi p̄seuerantiā. **D**
Accipit igit quod deus dedit et habu-
it quod accepit. **A** **V**ere habuit et
accepit. **D** **A**ccipit ergo et habuit
p̄seuerantiā. **A** **N**on accepit et
ideo non habuit. **D** **N**ōne dixisti
deū illi dedisse et illū accepisse potesta-
tē et volūtatē accipiēdi p̄seuerantiā?
A **D**ixi sed nō dixi deū illi dedisse ac-
cipere p̄seuerantiā: sed tm̄ velle et posse
p̄seuerantiā accipere. **D** **E**rgo si vo-
luit et potuit accepit p̄seuerantiā. **A**
Non est necessariū consequēs. **D**
Nō video cur si nisi mihi ostēdas. **A**
Incepisti unquā aliqd cū volūtatē et po-
testatē p̄ficiēdi: quod tamē voluntate
ante finem rei mutata nō p̄fecisti. **D**
Sepe. **A** **V**oluiisti igit et potui-
sti p̄seuerare in quo nō p̄seuerasti. **D**
Volui utiq; sed non p̄seueravi in volū-
tate et ideo nō p̄seueravi in actōe. **A**

Quare non p̄seuerasti in volūtatē. **D**
Quia nō volui. **A** **N**onne quādiu
voluisti p̄seuerare in actōe voluisti p̄se-
uerare in ip̄a volūtatē. **D** **N**ō pos-
sū negare. **A** **C**ur ergo dicis nō vo-
luisse p̄seuerare in illa. **D** **I**tem re-
spōderem: quia p̄seuerare volui sed nō
p̄seueravi in hac volūtatē nisi rez vide-
rem in infinitū p̄cedere te semp̄ idip̄m
interrogāte me eadē respōdente. **A**
Non ergo debes dicere ideo non volui
p̄seuerare in volūtatē huius volūtatē.
Sed cum querit: quare non p̄seuerasti
in actōe in qua voluisti et potuisti p̄seue-
rare respōdere potes vel debes: quia non
p̄seueravi in volūtatē. **Q**uod si querit
iterum quare non p̄seuerasti in voluntate
alia causa reddēda est: vnde scilicet cō-
tigerit defectus illius volūtatē quia
non p̄seuerasti velle volūtatē. **N**ō em̄
respondēdo aliud ostendis quā idip̄m quod
queritur: id est non p̄seuerasti in volūta-
tē p̄seuerādi in actōe. **D** **U**ideo
quia nō videbam quid dicerem. **A**
Dic ergo vno verbo quid sit p̄seuerare:
quod res exigit in faciēdo aliqd. **D**
Perficere. **N**am p̄seuerare in scribēdo
aliud dicimus p̄scribere inducēdo p̄du-
cere. **A** **D**icamus igit similit̄: etiā
si nō sit i vsu quod p̄seuerare in volūtatē sit
p̄se. velle. **D** **I**ta fiat. **A** **C**ū
ergo non p̄fecisti quod voluisti: et potuisti
cur non p̄fecisti. **D** **Q**uia nō. p̄se. vo-
luit. **A** **I**ta ergo dic quia dyabolus
qui accepit velle et posse accipere p̄seue-
rantiā et velle et posse p̄seuerare: ideo
non accepit nec p̄seueravit quia non. p̄se.
voluit. **D** **I**te quero quare nō. p̄se.
voluit. **C**ū em̄ dicis quia nō. p̄se. voluit
quod voluit: tale est ac si dicas quod volu-
it prius postea nō voluit. **Q**uia ergo nō
voluit quod prius voluit: quare nō vo-
luit nisi quia nō habuit volūtatē. **N**ō
dico volūtatē: quā prius habuit cū vo-
luerit sed quā non habuit cum non voluit

Hanc aut volūtatē quare non habuit nisi quia non accepit. Quare aut nō accepit nisi qz deus nō dedit. sed ideo de⁹ non dedit qz ille nō accepit. **A** Itēz dico qz nō ideo nō accepit. qz deus non dedit: sed ideo deus nō dedit: qz ille nō accepit. **D** Hoc ostēde. **A** Spōte dimisit volūtatēz quā habuit. et sicut accepit habet quousqz habuit: ita potuit accipere: semp tenere qd deseruit. **S**z qz deseruit nō accepit. Quod igit ideo nō accepit tenere qz deseruit nō ideo nō accepit qz deus non dedit sed deus nō dedit qz ille nō accepit. Quis nō videat: qz nō ideo nō voluit tenere qz deseruit: s̄ ideo deseruit qz nō voluit tenē. Semp nāqz tenēa prius est nō velle tenere q̄ velle deserere. Ideo em̄ vult aliq̄s deserere qd tenet qz non vult tenere. **D** Quero igit quare tenere nō voluit qz tenebat nisi qz deus nō dedit velle. **A** Non semp prius est nō velle tenere: q̄ velle deserere. **D** Quādo nō sit ostēde mihi. **A** Quādo aliquādo rez ppter se nō vis tenere s̄ deserere vt carbonē ignitū in manu nuda positū: tunc forsitan prius est nō velle tenere q̄ velle deserere et ideo vis deserere qz nō vis tenere. Prius em̄ q̄ teneas nō vis tenere velle aut deserere nō potes nisi cū teneas. Cū aut teneas quod nō ppter aliud vis tenere: nec tamen propter aliquid deserere vis et magis vis aliqd qd non potes habere nisi deseras qd teneas tūc velle deserere prius est q̄ nō velle tenere. Auarus nāqz cū vult tenere nūmum et mauult panē quē nequit h̄re nisi nūmū det: prius vult dare: id est deserere nūmū quā nō velit tenere: non em̄ illuz ideo vult dare qz nō vult tenere quia vt panē habeat necesse habet dare. **A**z ante q̄ habeat vult tenē et habere: et cū habet nequa q̄ nō vult tenere. q̄ diu nō habet necesse deserere. **D** Veruz est. **A** Non ergo semp est prius nō vel-

le tenere q̄ velle deserere sed aliquādo prius est velle deserere. **D** Nō possū negare. **A** Dic ergo qz nō ideo nō voluit cū debuit: z qz debuit qz volūtas deficit deo dare deficientē: sed qz ipse volendo quod nō debuit bonā volūtatē expulit mala supueniēte. Quapropt̄ si ideo nō habuit bonā volūtatē pseueratē aut nō accepit qz deus nō dedit: s̄ ideo de⁹ nō dedit qz ille volēdo qd si debuit eā defuit et eā deserēdo nō tenuit.

Quō ille peccauit et voluit similis esse deo. **V** Capitulum. III. **D**

Intelligo qd dicis. **A** Dubitas adhuc dyabolū non ideo voluisse deserere qd habebat: qz non voluit tenere s̄ ideo nō voluisse tenere qz voluit deserere. **D** Nō dubito sic esse posse sed nōdū fecisti me certū sic esse. Prius ergo ostēde qd voluit habere quod non habebat vt vellet deserere qd tenebat sicut i auaro mōstrasti. Deinde si nihil tradici poterit ita eē me non dubitare fatebor. **A** Peccasse illū non dubitas qm̄ a iusto deo non potuit iuste dāpnari. Sed queris quō peccauit. **D** Ita est. **A** Si iusticiam pseueratē seruasset nō peccasset vinqz nec miser esset: **D** Ita credimus. **A** Iusticiam vero nullus seruat nisi volēdo quod debet neqz deserit nisi volēdo quod non debet. **D** Nulli dubiū. **A** Volendo aliud igit quod velle tūc nō debebat deseruit iusticiā et sic peccauit. **D** Ita seq̄tur. Sed quero quid voluit. **A** Erudit quid habebat debebat velle. **D** Debebat vere velle quod a deo acceperat: nec h̄ volendo peccauit. **A** Voluit igit aliqd qd nō habebat nec tūc velle debebat sicut eua simil' voluit eē dijs prius q̄ deus h̄ vellet. **D** Nec h̄ ita sequi negare queo. **A** Nihil autē velle poterat nisi iusticiā aut comodum ex comodis em̄ pstat b̄tudo quā vult

De casu dyaboli

ois rationalis natura. **D** In nobis possumus h̄ cognoscere qui nihil volumus nisi q̄ iustū et comodū putamus. **A** Iusticiā vero volendo peccare nō potuit. **D** Verum est. **A** Peccavit ergo volendo aliquid comodum quod nec habebat nec tūc velle debuit. quod tamē ad augmētuz beatitudinis esse illi poterat. **D** Palā est qm̄ alr̄ non potuit. **A** Lernis vtputo: qz plus aliquid q̄ accepit inordinate volēdo volūtatem suam extra iusticiā extēdit. **D** Aperte nūc video qz peccavit et volēdo quod nō debuit et nolēdo qd̄ debuit: et palā est qz idō nō voluit plus: q̄ debuit qz noluit tenere iusticiā: s̄ idō iusticiā nō tenuit qz aliqd̄ voluit qd̄ volendo illā deseruit sicut in auaro de nūmo et pane mōstrasti. **D** At cum h̄ voluit qd̄ deus illū velle volebat voluit inordinate similis esse deo. **D** Si deus cogitari nō potest nisi ita solus vt nihil illi simile cogitari possit quō potuit dyabolus velle q̄ nō potuit cogitare. Non em̄ ita obtuse mētis erat: vt nihil aliud simile deo cogitari posse nesciret. **A** Etiā si voluit oīno par eē deo s̄ aliud min⁹ deo cōtra volūtate dei h̄ voluit inordinate similē eē deo qz ppria volūtate q̄ nulli subdita fuit voluit aliō. Solius em̄ dei eē debet sic volūtate ppria velle aliud vt supiorē nō seq̄tur volūtate. **D** Ita ē. **A** Nō solū aut̄ voluit eē equal̄ deo qz psūpsit h̄re ppriā volūtate s̄ etiā maior voluit eē volēdo qd̄ d̄ illū velle volebat qm̄ volūtate suā sup̄ volūtate dei posuit. **D** Satis liquet. **A** Iā tibi manifestū eē puto ex rōib⁹ sup̄positis dyabolū sp̄te dimisisse velle qd̄ debebat et iuste amisisse qd̄ habebat qz sp̄te et iniuste voluit qd̄ non habebat et velle nō debebat. **D** Nihil puto manifestū. **A** Quis igit̄ bon⁹ angel⁹ ideo accepit p̄seueratiā: qz deus dedit nō ideo nō accepit: in mal⁹ ange-

lus qz de⁹ nō dedit: s̄ de⁹ ideo nō dedit qz ille nō accepit: et idō nō accepit qz accipere noluit. **D** Mihi qd̄ satisfecisti ad ea q̄ quero vt nec in h̄is q̄ pponis: nec in ip̄a p̄sequētia p̄clusionū tuarū nllā videā s̄esu meo titubare veritatem. **A** Boni angeli ante casū maloz peccare potuerūt. **V** Cap. V. **A**

P Utas ne bonos anglos similit potuisse peccare ante q̄ mali cauderēt. **D** Puto s̄ rōe cōpre hēde velle. **A** Hoc certū habes qz si nō potuerūt peccare nō potestate s̄ necessitate suauerūt iusticiā. Quare non magis merueft gr̄am a deo qz steterunt alijs cadētib⁹ q̄ qz suauerūt rōnabilitate quā pdē nequert̄ s̄ nec iusti recte s̄ b̄i cōsideres dicerēt: **D** Sic monstrat ratio.

A Quō boni confirmati sūt in suo statu et mali in casu suo. **V** Cap. VI. **A**

X Ali q̄ cecidit si nō peccasset cū possēt tāto meliores eēnt. **A** Isti q̄to et de eēnt iusti et gr̄am a deo merent̄. Unde sequitur quia aut electi homines maiores et meliores erūt angelis bonis aut reprobi angeli p̄fecte non restaurabūtur: qm̄ non tales erunt homines qui pro illis sumūtur quales illi futurū erant. **D** Hec duo penitus neganda existimo. **A** Poterūt igit̄ boni angeli peccare ante casuz maloz nec aliter q̄ sicut ostensū ē de illi qui peccauerūt. **D** Aliter esse posse non video. **A** Illi itaqz angeli q̄ magis voluerūt iusticiā quā habebant q̄ illud plus: quod non habebant boni quod quasi propter iustaz q̄tū ad volūtate ptinuit pdiderūt iustitia retribuite acceperunt et de illo: qd̄ habebāt in vera securitate permāserūt. Quapropter a deo sunt p̄fecti vt sūt adepti q̄c quid potuerūt velle nec tā videāt qd̄ pl⁹ velle possūt et ppt̄ h̄ peccare nequūt. Illi dō angli q̄ maluerūt illd̄ plus qd̄ nodū

Liber Anselmi

de^o illis dari volebat: q̄ stare i iusticia: in qua facti erāt eadē iusticia iudicāter illud ppter quod illā contēpserūt neq̄ q̄ obtinuerūt quod tenebāt bonū amiserūt. Sic ergo distincti sūt angeli vt adherētes iusticie nullū velle bonū possint quo non gaudeāt z deserētes illā nullū velle que aut quo nō careāt. **D** Nihil pulchrius aut iustius hac distinctōe. Sed si posses dicere vellē audire cuius modi comodū illud fuit q̄ z boni angeli iuste volendo sic perfecerūt et mali iniuste concupiscēdo sic defecerūt. **Q**uid illud fuerit n̄ video sed q̄cqd fuerit sufficit scire q̄ fuit aliqd ad qd crescere potuēst qd nō acceperūt. quādo creati sunt vt ad illud suo meritō p̄ficerent. **Q**uestio an volūtas et eius conuersio ad quod nō debet sic ip̄m maluz qd malos facit et cur non possit rationalis creatura p se de malo cōuerti ad bonuz sicut p̄t de bono ad malū. **Cap. VII. D** Nobis nunc sufficiat hucusq̄ de h̄ inuestigasse. S̄z nescio qd sit vt cū me sperē ad finē questionis tā p̄tingere tunc magis videā velut de raditibus succisaz questionū alias pullulātes cōsurgere. **E**cce em̄ cum manifestissime videā p̄uersū angelū n̄ la rōe deuenire potuisse in immoderatā boni indigētiam nō ppter immoderatā concupiscētiam nō parū me mouet vn̄ de ip̄am inordinatā habuit voluntatem. Si em̄ bona fuit ppter bonā volūtatez de tanto bono cecidit in tantū malum. **I**tē si bona fuit deus illā illi dedit: quia non nisi nihil habuit a se. Si ergo voluit quod deus dedit velle qd peccauit. Aut si a se habuit hāc volūtatē habuit a se aliqd bonū quod nō accepit. **Q**d si mala est et aliqd est itez occurrit q̄ non nisi a deo est a quo oē quod aliqd ē. Et similiter queri p̄t qd peccauit habendo volūtatē quā de^o dedit aut quō potuit deus dare malā volūtatē. Si x̄o ma-

la voluntas ab ip̄o dyabolo fuit z aliqd ē habuit aliqd a se et nō ē ois eēntia bona nec malū erit nihil sicut solem^o dicere siquidē mala voluntas eēntia est aut si mala volūtas nihil est ppter nihil et ideo sine causa tā grauiter dānatus est. **Q**uod autē dico de volūtate h̄idem dici p̄t de cōcupiscētia siue desiderio qm̄ et cōcupiscētia et desiderū volūtas est et sicut est bona et mala volūtas ita est et bona et mala cōcupiscētia et bonū z malū desiderū. **Q**uod si dicē q̄ volūtas est aliqua eēntia z ideo bonū est aliqd s̄ cōuersa ad hoc qd debet velle fit bona volūtas ad id x̄o qd nō debet conuersa dicitur volūtas mala. **Q**uicqd dixi de volūtate video posse dici de ip̄a cōuersione volūtatis. **M**ouet em̄ multuz me vn̄de ip̄am p̄uersā habuit dyabol^o volūtatē p̄uersionē z cetera q̄ de volūtate mō dixi. **E**st adhuc aliqd q̄ valde miror cū p̄sidero hāc volūtatē conuersionē cur videlicet deus talē fecerit illā naturā quā tāta excellētia s̄blimauerat vt de eo qd debuit velle posse cōuertere volūtatē suā ad id qd nō debuit s̄ de eo qd nō debet nō possit ad id qd debet: cum magis videat potestātē debuisse talē creatura a tali factore accipē faciēdi bonū: ad qd facta sūt q̄ faciēdi malū ad qd vītādū factā ē. **Q**d etiā i n̄ra natura q̄ri p̄t qm̄ credim^o nullū hoiez posse bonā volūtatē habere nisi dāte deo malā x̄o semp habere posse sola p̄missione dei. **Q**uod volūtas ei^o et cōuersio sit nō ipsū malū. **Capitulū. VIII. D** **N**ec volūtatē nec volūtatē p̄uersionē puto negari posse aliqd eē. **N**ā et si nō sūt s̄bstantie nō tñ p̄bari p̄t eas nō eē eēntias qm̄ multe sunt eēntie p̄ter illā q̄ pp̄rie dicē s̄ba. **D**enique bōa n̄ magis ē aliqd q̄ mala volūtas nec ē ista magis malū q̄ illa bonū. **N**ō em̄ magis ē aliqd voluntas q̄ vult dare misericordie q̄ illa q̄ vult rape violēter:

De casu dyaboli

nec magis hoc malū: q̄ illa bonum est. Ergo si mala voluntas est ip̄m malum quo malus aliquis dicit̄ erit et bona voluntas ip̄m bonū quo fit aliquis bonus sed mala volūtas erit nihil si est ipsum malū quod credimus esse nihil. Bona igit̄ volūtas nihil erit: qm̄ ip̄a si magis est aliqd̄ q̄ mala volūtas. Quare ip̄m bonū quod bonos facit nō poterimus negare nihil esse qm̄ ip̄m est bona volūtas que nihil erit. Sed falsū eē nullus ambigit bonā volūtatē siue bonū ip̄sū esse nihil. Ita q̄ mala volūtas nō est ip̄m malū qd̄ malos facit: sicut nec bōa volūtas ē ip̄m bonū qd̄ bonos facit: h̄ ip̄m q̄ dixi de volūtatē potest considerare in conuersiōe volūtatē. Nō enim magis est aliqd̄ conuersio illa que cōuertit volūtatē de rapina ad tribuēduz q̄ illa que conuertit eandē volūtatē de largitate ad auaritiā et cetera q̄ de volūtatē paulo aū dixi. **D** **A**bi quoq̄ id ip̄m videt̄ vt asseris. **R** **A** ergo volūtas mala neq̄ p̄uaa volūtatē conuersio est ip̄m malū quo angelus vel hō fit malus qd̄ nihil eē dicim⁹: nec bona volūtas: nec bona voluntatis conuersio est bonū quo boni fiunt.

C **A** iniustitia sit ipsum malū et sit nihil. **C** **A** capitulū. IX. **D**

Quid ergo dicemus ip̄m malum quod malos facit: et quid ip̄sū bonū quod bonos facit. **R** **I**ustitiā credere dicimus ip̄z bonū quo fiūt boni id est iusti et angeli et homines et quo ip̄a volūtas bona siue iusta dicit̄. **I**njustitiā vero ip̄m malū esse quod nihil aliud dicimus esse q̄ boni priuationem quod malos et malā volūtatē facit et ideo eandem iniustitiā non aliud esse asserimus q̄ priuatōem iustitiē. **D** **I**u enim voluntas p̄imū data rationali naturez siml̄ in ip̄a datōe ab ip̄o datore p̄uersa imo nō p̄uersa s̄ facta recta ad h̄ quod velle debuit stetit in ip̄a rectitudi

ne q̄ dicimus veritatē: siue iustitiā in qua facta fuit iusta fuit. **L**ū vero auertit se ab eo quod debuit et cōuertit se ad id quod non debuit nō stetit in originā: li vt ita dicā rectitudinē in qua facta est quā cū deseruit magnū aliud perdidit: et nihil pro ea nisi priuatōem eius q̄ nō lam habet essētiā: q̄ iniustitiā nominamus suscepit.

Quō malū videat̄ esse aliqd̄. **C** **A** X. **D**

Quod dicit̄ malū esse priuatōem boni concedo sed nihilominus video bonū priuatōem esse mali. **E**t sicut percipio in priuatione mali aliqd̄: aliqd̄ fieri quod bonuz dicimus: ita animaduerto in priuatōe bōi aliqd̄: aliud fieri quod malū dicimus. **Q**uare propt̄ licet quibusdam argumētis malum nihil esse probetur: vt qm̄ malū nō nisi vitiiū aut corruptio est que nō s̄ mō sunt nisi in aliqua essētiā: et q̄to magis ibi sunt tāto magis illā redigūt in nihilum et si eadem essētiā omnino deueniat ad nihil vitiiū quoq̄ et corruptō inueniūtur nihil licet in q̄ sic: aut alio mō probetur nihil esse malum nō potest minus mēs nisi sola fide acquiescere: si nō illud mihi auferat̄ quod mihi etiā probat malum non nisi aliqd̄ esse. **N**am cū auditur nomen mali frustra horret corda nostra quod in hui⁹ nominis significatōe intelligūt: si nihil significet hoc nomine. **I**tem si vox hec scilicet malum nomē est vtiq̄ significatū est. **S**i autē significatū est significat sed non nisi aliqd̄ significat. **Q**uō ergo malū est nihil si quod significat nomē eius est aliqd̄. **D**eniq̄ cum manēte iustitiā tāta videatur trāquillitas tanta quies vt in multis nihil aliud videat̄ iustitiā q̄ quiescē a malo sicut ē castitas patiētia recedente aut iustitiā tā diuersus tam laboriosus tamq̄ multiplex occupet animū affectus qui velut crudelis domin⁹ miserū homūculuz cogat tot turpiū et

laboriosoz opm sollicitu eē et ipis opes
 rib⁹ tā grauiē laborare mirū ē si poterit
 ondi nihil h oia opari. **A** Puto qz
 nō ita es isan⁹ vt dicat nihil eē aliqd cū
 tamē nō possis negare: nihil esse nomē
Quaprop si nihil p̄t p̄bart aliqd eē p
 nomē nihili qmō estimas te p̄bare esse
 malū aliqd p nomē mali. **D** Nil agit
 exemplū qd litem lite resoluit **Nā** rhoc
 ipm nihil nescio qd sit. **Quaprop** qm
 questio ē de malo in manib⁹ qz dicis eē
 nihil si vis me docē qd sit malū doce me
 p̄us qd intelligā eē nihil deinde ad alia
 qbus p̄ter nomē mali me dixi me moue
 ri de eo vt aliqd eē videat respōdebis.
A Lū nequaqz differat nihil eē: z nō
 aliqd eē qmō dici p̄t qd sit qd n̄ ē aliqd
D Si nō ē aliqd qd h noie significat
 nō significat aliqd. **Si** xō nō significat
 aliqd nō ē nomē s̄ vtqz nomē ē: quāqz
 igit null⁹ dicat nihil eē aliqd: s̄ semp ni
 hil eē cogamur fateri nihil **Nemo** p̄t no
 mē nihili significatū eē diffiteri: **Uex** si
 h̄ipz nomē nō significat nihil s̄ aliqd id
 qd significat videt n̄ posse eē nihil s̄ ma
 gis aliqd **Si** qd significatur non ē: ni
 hil s̄ aliqd qliter vey erit vt significetur
 p̄ h nomē qz ē nihil **Quippe** si vere nihil
 dicat: vere nihil ē z idcirco nō est aliqd.
Quare si qd significat h noie nō ē nihil
 s̄ aliqd quēadmodū cōsequētia videt
 ostēdere false z incōgrue vocat h noie.
At ecōtra si scdm iuditiū oi id qd noia
 tur nihil vere ē nihil z neqz est aliquid
 vsqz ne videt aliqd p̄sequētius: qz vt h
 ipm nomē nihil significet id nō signifi
 cet aliqd. **Quid** itaqz ē quia h nomen
 videlicet nō significat nihil s̄ aliqd z nō
 significat aliqd: s̄ nihil. **A** Foritan
 nō repūgnāt significare nihil z aliquid
D Si nō repūgnāt aut ista vox diuer
 sa cōsideratōe significat nihil aut aliqd
 aut inueniēda res ē aliq q sit aliqd z ni
 hil. **A** Quid si vtrūqz inueniri p̄t
 et diuersa scilicet significatōis cōsidera

tio in h noie et eādem rem eē aliqd z ni
 hil. **D** Utrūqz vellē cognoscē. **A**
Constat qm h vox scilicet nihil q̄tū ad
 significatōem nullaten⁹ differt ab eo qd
 dico nōaliqd. **Nihil** quoqz h aptius qz
 qd h vox scilicet nōaliqd oēm rē peni
 tus et oē quod ē aliqd intellectu remouē
 dū nec oim oyllā rez aut penit⁹ qd aliqd
 sit intellectu retinēduz sua significatōe
 cōstituit s̄ qm rem otio alicui⁹ rei signi
 ficari nullaten⁹ p̄t nisi cū significatōe
 et⁹ ipius cui⁹ significat remotio. **Null⁹**
 em̄ intelligit quid significet nonhō nisi
 intelligēdo qd sit hō necesse ē vt h vox
 que ē nōaliqd destruēdo: id qd ē aliqd
 significet aliqd. **Qm̄** vero auferēdo oē
 qd ē aliqd nullā significat cēntiāqz i au
 diētis intellectu retinēdā constituat: id
 circo nōaliqd vox nullā rē aut qd sit ali
 qd significat. **Igit** h vox nō aliqd h̄is
 diuersis ratōibus aliq̄ten⁹ significat rē
 et aliqd et nullaten⁹ significat rē aut ali
 qd significat em̄ remouēdo et nō signi
 ficat constituēdo. **Hac** rōe nihil nomen
 quod pimit oē quod ē aliqd et destruē
 do nō significat nihil s̄ aliqd et cōstitu
 eudo nō significat aliqd s̄ nihil. **Qua**
 prop̄ nō ē necesse nihil eē aliqd ideo qz
 nomē significet aliqd quolibet mō s̄ po
 tius necesse ē nihil eē nihil: qz nomē ei⁹
 significat h mō aliqd. **Hoc** itaqz mō nō
 repugnat malū nihil eē et mali nomē eē
 significatū. s̄ sic aliqd pimitōdo signifi
 cat vt null⁹ rei sit cōstitutū. **D** Ne
 queo negare nomē nihili scdm p̄dictam
 a te rōem: aliquo mō significare aliqd s̄
 satis notū ē qz illud aliqd: qz isto modo
 hoc noie significat nō noiatur nihil nec
 cū audimus hoc nomē accipimus illud
 pro illa re quā ita significat. **Illud** igit
 quero pro quo hoc nomē ponitur et qd
 intelligimus cū ipm audimus: illud in
 qz quero quid sit. **Illud** enim hoc nomi
 ne pp̄rie significat et idcirco nomē ē: qz
 eius significatū ē nō qz sup̄dicto mō ne

De casu dyaboli

gando significat aliud eius quippe no-
men est: pro cuius significatōe inter no-
mina cōputatur et illud vocatur nihil.
Illud quero quō sit aliud si pprie voca-
tur nihil aut qualiter sit nihil. Si nomē
significatū significat nihil: aut quō idēz
sit aliud et nihil. Illud idē quero de no-
mine mali. et de eo q̄ significat et quod
malū nominat. **A** Recte queris:
quia licet supraposita rōe malū et nihil
significent aliud tamē qd̄ significat ma-
lū non est aut nihil: sed et alia ratio qua
significant aliud: et quod significat est
aliud sed nō vere est aliud sed quasi ali-
ud. **A** Multa quidem dicuntur scdm̄ for-
mā que non sūt scdm̄ rem vt timere: se-
cū dū formam vocis dicis actiuū cuz sit
passiuūz scdm̄ rem. Ita q̄ cecitas dicis
aliud sed formā loquēdi cū non sit aliū
scdm̄ rem. Sicut em̄ de aliquo dicimus
quia visū habet et visus est in eo: ita di-
cimus q̄ habet cecitatē. et cecitas est in
eo cū h̄ non sit aliud: sed potius nō ali-
ud et hanc h̄re non sit habere aliud im-
mo carere eo q̄ est aliud. **C**ecitas nāq̄
nō est aliud: q̄ non visus aut absētia vi-
sus vbi visus debet esse nō visus vbi ab-
sētia visus nō magis est aliud vbi vi-
sus debet esse: quaz vbi non debet esse.
Quare cecitas nō magis est in oculo ali-
ud q̄ vbi debet esse visus. q̄ nō vis⁹ vel
absētia visus in lapide vbi nō debet eē
visus. **A** Multa q̄z alia similiter dicuntur:
aliud scdm̄ formā loquēdi que non sūt
aliud qm̄ sic loquimur de ill' sicut de re-
bus existētibus. **H**oc ergo mō maluz et
nihil significatur aliud et quod signifi-
catur est aliud non scdm̄ rem: sed scdm̄
formā loquēdi. **N**ihil em̄ non aliud sig-
nificat q̄ non aliud: aut absentiam eoz
que sūt aliud et malū nō est aliud q̄ nō
bonū: aut absentia boni vbi debet et ex-
pedit esse bonū. **Q**uod aut non est ali-
ud q̄ absentia eius: q̄ est aliud vtiq̄ nō
est aliud. **M**alū igit̄ vere est nihil et ni-

hil nō est aliud: et tamē qd̄am mō sunt
aliud: q̄ sic loquimur de h̄is quasi sint
aliud cū dicimus nihil vel malum fecit:
aut nihil aut malū est qd̄ fecit: sicut dici-
mus aliud vel bonū fecit: aut aliud vel
bonum est quod fecit. **H**inc est qd̄ cum
negam⁹ oīno esse aliud: quod dicit ali-
quis ita dicimus hoc qd̄ dicit nihil est.
Nam et hoc q̄ pprie non dicit nō de eo
quod est aliud et cū ita dicitur sicut mo-
do dixi nō dicitur eo q̄ sit aliud s̄ qua-
si aliud dicitur. **D** De ratōe nomi-
nis mali qua me putabam posse pbare
malum esse aliud satisfecisti.

Quō malū et nihil nō possūt pbari
per nomen suū aliquid esse sed quasi ali-
quid.

Capitulū. XI.

Restat nūc vt me ad alia que mi-
hi malū esse aliū psuadere nitū-
tur quid respōdere valeam edo-
ceas. **A** Ut veritatem rei enoda-
re possumus lōge aliquātulum exordi-
ri nos oportet sed et opus est vt tu ea q̄
dicam non sis contētus singula tātum
intelligere: s̄ omnia simul memoria qua-
si sub vno intuitu colligere. **E**go
quidem intentus ero q̄stū potero verū
tamē si in aliquo tardior q̄ velis extitero
non te me expectare pigeat. **P**ut vi-
deris tarditatem meā expetere. **A**
Ponamus ergo deū nunc facere ange-
lum quē velit facere beatū: et non simul-
totum: sed p̄ partes et hactenus iam eē
factum vt iā sit aptus ad habēdam vo-
lūtatem: sed nondū velit aliud. **P**
Pone q̄ vis et expone q̄ quero. **A**
An ergo putas q̄ ip̄e angel⁹ per se pos-
sit velle aliud. **N**on bene video
quod dicis p̄ se. **Q**uod em̄ sicut supra
iaz dixisti de omni creatura nihil habet
quod nō accepit nihil potest p̄ se. **P**er
se dico per hoc q̄ iam habet vt qui ha-
bet pedes et q̄ sufficiāt ad potētā ambu-
lādi p̄t ābulare p̄ se: q̄ aut̄ habet pedes
et nō h̄z incolomitātē pedē nō p̄t ambu-

Liber Anselmi

lare per se. **H**oc itaq; mō quero an ille angelus qui iam aptus est ad volēduz et nōdum quicq; vult possit per se velle aliud. **Q** Puto quia potest si aliquid quando vult. **A** Non respondes ad interrogatōem meā. **Q** Quō. **A** Ego quero de nihil volente et de p̄tate que p̄cedit rez: et tu respondes de volūtate et potestate que fit cū re. **N**ā oē quod est coipō quo est potest esse. Non aut oīe q̄ est potuit esse anteq̄ eēt. **L**ū ergo quero vtrū ille qui nihil vult possit velle: quero p̄tatem ante volūtatem qua se possit mouere ad volūtatem. **T**u vero cū respondes q̄ si vult potest: dicis p̄tatem que fit cū ip̄a volūtate. **N**ecessse enim est si vult vt possit velle. **S** Scio duas esse p̄tates vnaz que nōdū est in re: alterā que iam est in re. **S**ed et et h̄ nō possum nescire q̄ quicqd̄ ita potest esse vt iaz sit si aliquādo nō fuit potuit prius esse. **S**i em̄ non potuisset nūq̄ eēt. **B**ene ergo estimo me respōdisse se quia qui ideo potest velle: q̄ iaz vult necesse est eū prius potuisse q̄ velle. **Q** Putas q̄ quod nihil est oīno nihil habet: et ideo nullam habet p̄tatem et sine p̄tate oīno nihil potest. **Q** hoc nō possum negare. **A** Estimo q̄ mūdus anteq̄ fieret nihil erat. **Q** Ueruz dicitis. **A** Ergo oīno nihil potuit anteq̄ eēt. **Q** Ita sequit̄. **A** Non ergo potuit esse anteq̄ eēt. **Q** Et ego dico: Si nō potuit esse impossibile fuit vt esset aliquando. **A** Et possibile et impossibile erat: anteq̄ esset et quidē in cuius potestate nō erat vt eēt erat impossibile: s̄ deo in cuius potestate erat vt fieret impossibile. **Q** Ergo deus mōdm̄ facere poterat priusq̄ fieret: ideo est mōdm̄ non quia ip̄e mōdm̄ prius potuit esse. **Q** Rationi nō possum contra dicere sed vsus loquendi nō consentit. **A** Non est mirum. **M**ulta nāq; in cōmuni locutōe dicuntur improprie s̄ ta-

men oportet medullā veritatis inquire re necesse est improprietatē pturbantez q̄tum res expetit impossibile est fecerere. **E**x qua improprietate loquēdi fit vt sepiissime dicam⁹ rē posse non q̄ illa possit: s̄ qm̄ alia res p̄tz rē q̄ p̄t nō posse qm̄ alia res nō potest: vt si dico liber p̄t a me scribi vtiq; liber nihil potest: s̄ ego possum scribere librum et cū dicim⁹ iste non potest vinci ab illo non aliud intelligimus q̄ ille non potest vincere istum. **H**inc est q̄ dicimus deū nō posse aliud sibi aduersū: aut puerum qm̄ sic est potens in beatitudine et iusticia immo qm̄ beatitudo et iusticia nō sūt in illo diuersa sed vnū bonū: sic est oīpotens in simplici bono vt nulla res possit q̄d noceat summo bono. **I**deo nō potest corrūpi: vel mentiri. **I**ta ergo quicqd̄ nō est anteq̄ ē sua potestate eē nō potest s̄ si potest alia res facere: vt sit hoc mō aliena potestate p̄t esse. **Q**uis aut plurib⁹ modis diuidi possit potētia vel impotentia: hoc t̄m̄ nūc tibi sufficiat q̄ multa dicuntur posse nō sua s̄ aliena potestate: et multa nō posse nō sua sed aliena impotentia. **D**e pp̄ria igit̄ p̄tate loquor: cuz quero de angelo quez nouū posuimus fieri et hactenus iam esse factū iā et aptus iā sit ad habēdam volūtatem: s̄ nihil adhuc velit an ip̄e possit per se velle aliud et de ip̄a mihi respōde. **Q** Si iam sit aptus est ad volūtatem vt nihil illi aliud desit q̄z velle nō video cur p̄ se non possit. **Q**uicunq; em̄ aptus est ad videndum et clausis oculis in luce positus nihil videt potest videre per se quare ergo non volens simpliciter nō velit per se sicut non videns potest per se videre. **A** Quis ille non vidēs habet visum et volūtatem qua potest mouere visū nos x̄o de illo qui nullā habet volūtate loquimur. **Q**uare r̄sponde mihi si q̄ res seip̄az mouet de nō velle ad velle vt sic ip̄a se velit mouere. **Q** Si dixero

De casu dyaboli

q: moueat nō volēs cōsequēs erit vt nō a se s̄ ab alio moueat nisi forte si quis subito claudit oculos ad ictū ventientem: aut si cogit q̄s aliquo incōmodo vt velit q̄ prius non volebat. **R**escio em̄ tūc prius se velit mouere ad hāc volūtatez.

Nullus cogit vel timore vel sensu alicuius incōmodi nec attrahit amore alicuius cōmodi. **A**d volēdū aliud nisi que prius habet naturalē volūtatez vt tandi incōmodum aut habēdi cōmodū qua volūtate se mouet ad alias volūtates.

Regare nequeo. **A**d Dic ergo quia quicquid se mouet ad volendū prius se vult ita mouere.

Ita est.

Quod ergo nihil vult nullo mō potest se mouere ad volēdū.

Non possum cōtradīcere.

Restat igit̄ vt ille angelus qui iā aptus factus est ad habēdam volūtatem: sed tū nihil vult nō possit habere primā volūtatem a se.

Recessē est fateri me q: nihil potest p se velle qui nihil vult.

Beatus aut̄ nō potest esse: si non vult beatitudinē. **D**ico aut̄ nūc beatitudinem nō beatitudinē cū iusticia: sed q̄ volūt omēs etiam iniusti.

Dēs quippe volūt bene sibi esse.

Excepto nāq; hoc q: oīs natura bona dicit̄ in duo bona z duo hīs cōtraria mala vsu dicūt̄ vñ bonū et quod dicit̄ iusticia cui cōtrariū malum iniusticia: iniusticia at̄q; bonū est quod mihi videt̄ posse dici cōmodū et huic malū opponit̄ incōmodū. **S**ed iusticia quidē non oēs volunt neq; oēs fugiūt iniusticiā cōmodum vero nō solum oīs rationalis natura: sed et omne quod sentire potest vult et vitat incōmodū.

Nam nullus vult nisi quod ali: quo mō putat sibi cōmodum. **H**oc igit̄ mō bene sibi esse oēs volunt et male sibi esse nolunt.

De hac beatitudine nūc dico quia nullus potest esse beatus qui non vult beatitudinem. **N**ullus nāq; beatus potest esse: aut habēdo quod non

vult: aut non habēdo q̄s vult. **N**ō est negandum. **R**ec beatus eē potest qui nō vult iusticiā. **R**ec hoc minus concedēdum.

Angelus a se nō potuit habere volūtatem primam z quod multa dicūt̄ posse aliena p̄tate et nō posse aliena impotētia.

Capitulū. XII.

Dicamus ergo deū illi dare primū solā beatitudinis volūtate et videamus an idcirco q: accipit aliq̄ volūtatez iā se possit ip̄e mouere ad volēdum aliud q̄ q̄s accipit velle.

Prosequere q̄s incepisti ego enim paratus sū intelligere.

Lōstat quia nondum aliud vult: q̄ beatitudinem quia nō aliud accepit velle.

Unde est.

Quero ergo a te: an possit se mouere ad aliud volendū.

Requo videre quō se moueat ad volēdū aliud q̄ beatitudinem: q: aliud nō vult. **N**ā si vult se mouere ad aliud volēdum vult vt̄q; aliud.

Sicut ergo nulla voluntate adhuc data nihil poterat p se velle ita sola volūtate beatitudinis accepta nullā aliā a se potest habere volūtate.

Ita ē.

Nōne si putat pdesse aliud ad adipiscēdū beatitudinē potest se mouere ad volendū illud.

Dubito quid respōdeam nā si non potest nō video q: velit beatitudinē qui non potest velle quo se adipisci posse beatitudiez putat. **S**i dō potest nō intelligo: quō non possit velle aliud.

Qui vult aliō nō ppter rem quam videtur velle sed propter aliud quid proprie iudicandus est velle an illud quod dicit̄ velle an illud ppter quod vult.

Illud itaq; ppter quod vult videt̄ velle.

Qui q̄ vult aliud propter beatitudinem nō aliud vult q̄ beatitudinē. **Q**uare potest z q: putat prodesse ad beatitudinem et solā beatitudinē velle.

Satis est planū. **Q**uero adhuc an accepta hac

Liber Anselmi

sola voluntate possit non velle beatitudinem. **D** Non potest vtrūq; simul et velle et non velle. **A** Vex est. Sed non hoc quō sed quero: an possit deferere hanc volūtatē et mouere se de velle ad nō velle beatitudinē. **D** Si quidē h̄ facit nolēs. non ip̄e facit: si vero volens aliud vult q̄ beatitudinē sed non vult aliud. Quare manifestū puto quia nullaten⁹ potest p se non velle ad quod solū accepit velle. **A** Bene intelligis. Sed respōde mihi adhuc si nō potest nō velle beatitudiez q̄to maiorem eā intelliget qui nihil nisi beatitudinē vult et non potest nisi velle beatitudinem. **D** Si nō tāto magis vellet beatitudinē q̄to maiorem ac maiorem illā putaret aut oīno nō vellet beatitudinem aut vellet aliud aliud pp̄ qd̄ meliorem nollet. Sed dicim⁹ quia illaz vultz non aliud. **A** Vult ergo esse beatus q̄to altius h̄ esse posse cognoscit. **D** Proculdubio vult. **A** Ergo vult similis esse deo. **D** Nihil ap̄cius. **A** Quid tibi viderur an esset iusta volūtas si hoc mō: similis vellet esse deo. **D** Nec iustam volo dicere quia vellet qd̄ non conueniret uec iniustā: qz ex necessitate vellet. **A** At eū qui vult beatitudinē solā cōmoda t̄m velle posumus. Si ergo ille qui nihil vellet nisi cōmoda nō posset habere maiora z veriora vellet ne mīora quibus cūq; vti posset. **D** Pmo nō posset nec velle q̄libet infima si maiora nō posset. **A** Nonne cū vellet comoda infima et immūda quibus irrationabilia aīalia delectātur esset eadē voluntas iniusta et vitupabilis. **D** Quō iniusta aut rephēdēda volūtas eēt: qz vellet qd̄ nō posse velle accepisset. **A** Volūtatē tamē ip̄am siue cū vult sūmā cōmoda siue cū vult infima constat esse opus et domū dei sicut est vita: aut sensibilitas aut nō esse in eo iustitiaz si

ue iniustitiam. **D** Nō est dubium. **A** Ergo inq̄tū essentia est bonū aliud est q̄tum vero ad iustitiā ptinet siue iniustitiam nec bona nec mala est. **D** Nihil clarius. **A** Sed non debet esse beatus si nō habet iustā volūtatē. immo nō potest p̄fecte nec laudabiliter esse beatus qui vult q̄ nec potest nec debet esse. **D** Multū patet.

C Accepta sola volūtatē beatitudinis nec aliud posset velle: nec illā nō velle et quicquid vellet nō esset iusta vl̄ iniusta volūtas. **Cap. XIII.** **A**

C Considerem⁹ ergo de iustitie voluntate si daretur eidem angelo velle solū: q̄ eum velle cōueniret an posset aliud velle: aut si nō posset nō velle p se quod accepisset velle. **D** Oīno quod vidimus in volūtatē beatitudinis necesse est in hac quoq; volūtatē euenire. **A** Ergo nec iustam nec iniustā haberet volūtatē. Sicut enim ibi nō esset volūtas iniusta si vellet in conueniētiā nō idcirco esset iusta volūtas qm̄ sic h̄ accepisset vt nō posset alit velle. Quā ergo nec solūmō volēdo beatitudinem nec solūmō volēdo quod cōuenit cū ex necessitate sic velit iust⁹ vel iniustus potest appellari nec potest: nec debet esse beat⁹ nisi velit et nisi iuste velit necesse est vt sic faciat deus vtramq; volūtatē in illo cōuenire vt et beatus esse velit quatenus addita iustitia sic tēperet volūtatē beatitudinis vt et resecet volūtatē excessum et excedēdi nō amputet ptātem vt cū p hoc q̄ volet beatus esse modū possit excedere p hoc q̄ iuste volet nō volet excedere et sic iustā habens beatitudinis volūtatē possit et debeat esse beatus qui nō volēdo quod nō debet velle cū tamē possit mereatur: vt qd̄ velle nō debet nūq; velle possit: z semp tenēdo iustitiā p moderatā volūtatē nullomō indigeat: aut si deseruerit iustitiā p immoderatā voluntatem

De casu dyaboli

omnino indigeat. **D** Nihil cōuenientius cogitari potest. **A** De merito quia cū superius cōsiderabam⁹ solam beatitudinis volūtatem sine hac meta q̄ addidimus vt sub deo se coherceat dicebamus in ea non esse iusticiam vel iniusticiā quicqd̄ vellet. **D** Bene memini. **A** An putas aliqd̄ eē quod additū eidem volūtati temperat illā ne plus velit q̄ velle oportet et expedit. **D** Nullus intelligēs nihil h̄ esse putabat. **A** Hoc satis credo animaduertis nō aliud esse: q̄ iusticiāz. **D** Nihil aliud cogitari potest. **A** Certū est igitur iusticiam esse aliqd̄.

Quod similiter sit si sola accepta volūtatis recitudoinis et idcirco vtrāq̄ voluntatem accepit simul et vt iustus et vt beatus esset. **Capitulū. XIII. D**

Immo valde aliud bonū. **A** Ante q̄ acciperet iusticiam hāc volūtatis illa debebat velle et nō velle scdm̄ iusticiā. **D** Nō debebat quod ideo: non debebat: q̄ nō accepit. **A** Post q̄ aut nō accepit non dubitas debere nisi aliqua violētia amittat. **D** Semp̄ eā huic debito alligatā puto siue teneat qd̄ accepit siue sp̄te deserat. **A** Recte asseris. Sed quid si voluntas eadem iusticiā tā vtiliter et tā sapienter additā sibi nulla indigētia et nulla violētia cogēte deserat vt edo sp̄te sua potestate id est plus volēdo q̄ debeat. An remanebit aliqd̄ aliud cū ipsa volūtate q̄ q̄ prius cōsiderabamus ante additamentum iusticie.

Quod iusticia sit aliqd̄. **XV. D**

Quia nihil aliud ē additū: q̄ iusticia sepata iusticia nihil aliud certū ē remanere: q̄ qd̄ pri⁹ erat nisi quia debitricem fecit eā accepta iusticiā et quasi quedaz pulchra a vestigia sui reliquid derelicta eadem iusticia. **E**o est ip̄o quo debetrix iusticie permanet mōstratur honestate iusticie su-

isse decorata. **S**ed et hoc satis iustū est vt q̄ semel accepit iusticiāz scilicet eam semp̄ debeat nisi violenter amiserit. **E**t certe multū dignior natura pbatur que vel aliquādo habuisset semp̄ debere vt habeat tam honestū bonū conuincit q̄ quia hoc ip̄m nō habere nec debere aliquando cognoscit. **A** Bene cōsideras sed adde huic tue sentēcie q̄ quāto natura que hic habuit qd̄ debet mōstrat laudabilior: tanto p̄sona q̄ nō habet qd̄ debet p̄uincit vitupabilior. **D** Vehemēter assentio. **A** Discerne mihi bene quid ibi mōstrat naturā laudabilem et quid faciat p̄sonā vitupabilem. **D** Habuisse vel debere mōstrat naturā dignitatē et nō habere facit p̄sonalem inhonestatē. **H**abere eī factū est ab eo qui dedit: nō habere factum ab ip̄o qui deseruit. **I**deo nāq̄ debet quia accepit ideo vero non habet quia deseruit. **A** Non ergo reprehendas in ip̄a voluntate que nō sterit in iusticia debere iusticiam sed nō habere iusticiam. **D** Immo nihil aliud ibi reprehendo: q̄ absentiam iusticie siue non habere iusticiam nā sicut iam dixi habere decorat nō habere vero deturpat et quo magis illud decet eo magis istud dedecet immo non ob aliud volūtatez illā deturpat ex p̄pria culpa nō h̄re: q̄ quia illā decorat ex bonitate dantis h̄re debere. **A** Nōne iam volūtatem ip̄am que nō habet iusticiā quā debet h̄re iudicas iniustā et in illa eē iniusticiā. **D** Quis nō ita iudicet. **A** Si nō esset iniusta: nec esset in illa iniusticia: puto q̄ nihil in ea reprehenderes. **D** Nihil omnino. **A** Ergo nihil aliud in illa reprehendis: q̄ iniusticiam: et quia iniusta est. **D** Nō possum aliud quicq̄ in ea reprehēdere. **A** Si ergo nihil aliud ibi reprehēdis q̄ absentiam iusticie et illam non habere iusticiā sicut paulo ante dixisti: et itez verū est quia nihil aliud re-

prehendís in ea q̄ in illa esse iusticiam
sive illam esse iniustā: palam est. q̄ non
aliud in illa est iniusticia aut eē iniustaz
q̄ absentia iusticie aut non habere iusti-
ciam. **D** Nullo mō possūt hec esse
diuersa. **A** Sicut igit absentia ius-
ticie et non habere iusticiā nullā essen-
tiam habet: ita iniusticia et esse iniustuz
nullum habet esse et idcirco nō est aliqd
sed. nihil. **D** Non est consequen-
tius aliqd. **A** Memēto etiā iam
constare: quia recedēte iusticia excepto
debito iusticie nihil aliud ibi remāsit q̄
q̄d habebat ante susceptā iusticiā. **D**
Constat utiq̄. **A** Ac iniusta non
erat nec iniusticiam habebat anteq̄ ha-
beret iusticiā. **D** Non. **A** Er-
go aut recedēte iniusticia: non est in il-
la iniusticia nec est iniusta: aut nihil est
iniusticia vel esse iniustū. **D** Nō po-
test videri aliqd magis necessariū. **A**
Et iniusticiā illā habere et esse iniustaz
post desertā iusticiam concessisti. **D**
Immo nō possum nō videre. **A**
Nihil igit est iniusticia vel esse iniustuz
D Credētem me fecisti scire q̄ nesci-
ens credebam.

Quā iniusticia nō sit nisi absentia debi-
te iusticie. **Capitulū. XVI.** **A**

Estimo etiā te cognoscere itaz q̄
cū iniusticia non sit aliud q̄ ab-
sentia iusticie: nec iniustum esse
aliud q̄ non habere iusticiā cur nō an-
te datā s̄ post derelictā iusticiā eadē ab-
sētia iusticie vocet iniusticiāz nō h̄re ius-
ticiā sit iniustū eēz sit vtrūq̄z rep̄hē sibi
le non em̄ ppter aliud nisi quia non de-
decet ab eē iusticiam nisi vbi debet esse.
Sicut em̄ virum qui nōdum debet ha-
bere barbā non dedecet nō habere cū
v̄ro iam debet habere iudeozū est non
habere: ita naturā que non debet habe-
re iusticiam non deformat non habere.
Illam vero que habere debet de hone-
stat nō habere et q̄to magis debet ha-

bere virilem ostendit naturā tanto ma-
gis non habere fedat virilem figuram.

D. Sufficiēter video iniusticiā non
esse nisi absentiam iusticie. vbi debet eē
iusticia. **A** Cum posuimus solaz
voluntatem beatitudinis p̄fato angelo
dari vidimus eū nihil potuisse velle ali-
ud. **D** Aperte vidimus q̄d dicis.

Qur desertor angelus nō possit redi-
re ad iusticiam. **Cap. XVII.** **A**

A modo derelicta iusticia et re-
manente illa solum voluntate q̄
prius fuerat beatitudinis: potest
idem desertor ad voluntatem iusticie re-
dire p̄ se ad q̄ nō potuit anteq̄ daretur
venire. **D** Sed mō multominus.
Tunc em̄ conditōe nature non poterat
habere nūc vero merito quoq̄ culpe nō
debet habere. **A** Nullo ergo mō
potest habere iusticiā a se cuz nō habet
iusticiam quia nec anteq̄ eam accipiat
nec postq̄ eam deserit. **D** Non de-
bet aliquid habere a se. **A** Nōne
aliquo mō vel cū ip̄e haberet potuit ip̄e
sibi dare iusticiam. **D** Quō potu-
isset. **A** Pluribus modis dicim⁹
facere. Dicimus em̄ facere aliqd cū esse
facim⁹ rē et cū facē possim⁹ vt nō sit rē
facim⁹. Hoc itaq̄ mō potuit ip̄e sibi da-
re iusticiam: quia potuit sibi auferre eā
et potuit non auferre quō ille qui stetit ī
veritate in qua factus est nō fecit cū po-
tuit vt eam nō haberet et ita eaz ip̄e sibi
dedit et totum hoc a deo accepit: ab eo
em̄ acceperūt ambo habere et posse tene-
re et posse deserere. Hoc vltimū ī dō de⁹
dedit vt possent sibi dare aliquomō ius-
ticiam. Si enim nullo mō eaz sibi pos-
sent auferre nullomō possent sibi dare.
Qui ergo hoc mō sibi dedit eam h̄pm
a deo accepit vt sibi eam daret.

Quō malus angelus se fecit iniustū
et bonus se iustū: et quod malus sic de-
bet deo gr̄as p̄ bonis que accepit et de-
seruit: sicut bonus qui seruauit accep-

De casu dyaboli

ta. **Capita lū. XVIII. D**

Quideo quia non auferēdo potuerūt sibi dare iusticiā: sed alter sibi dedit: alē sibi abstulit. **A**

Vides ergo deo parem eos debere gratiam q̄tū ad bonitatem ip̄ius: nec dyabolū: ideo minus debere deo reddere quod dei est quia sibi abstulit: quod deus dedit et noluit accipere quod deo obtulit. **D** Video. **A** Semper

igif debet dco gr̄as agere malus angelus p̄ beatitudie: quā sibi abstulit sicut bon⁹ p̄ ea quā sibi ip̄e dedit. **D** Terribilissimū est. **A** Estimo quia anim

aduertis deū nullo mō posse facere iniustum nisi iniustū nō faciendo iustū cū possit. Nam ante acceptā iusticiā nullus est iustus vel iniustus et null⁹ post acceptā iusticiā fit iniust⁹ nisi sp̄te deserta iusticia. Sicut ergo bonus angelus fecit se iustū non auferēdo sibi iusticiā cū potuit ita deus malū angeluz: angelū facit iniustū non reddēdo ei iusticiā cū possit. **D** Facile cognoscit.

Quolūtas in q̄tū sit bonū ē. et nulla res mala sit. **Cap. XIX. A**

Redeamus ad cōsideratōem voluntatis et reminiscamur q̄ cōsiderauim⁹ volūtate scilicet beatitudinis q̄d q̄d velit nō esse malū: sed esse bonū aliq̄d ante q̄ accipiat iusticiā. Unde consequit q̄ cū deserit acceptā iusticiā si eadem essetia est: que prius erat bonū aliq̄d q̄tū ad hoc quod ē: q̄tū vero ad hoc q̄ iusticia non ē in illa q̄ fuit dicif mala et iniusta. Nā si velle dō similem esse malū esset filius dei nō velle similis ē patri: aut si velle quasilibet infimas voluptates esset malū mala dicere volūtas brutoz animalium. Sed nec volūtas filij dei est mala q̄ est iusta nec volūtas irrationalis mala dicif: q̄ non ē iniusta. Unde sequit nullā volūtatem esse malū sed esse bonū in q̄tuz ē q̄ opus dei ē: nec nisi in q̄tum ē iniusta

malā esse: et qm̄ nulla res mala dicif nisi mala volūtas aut p̄p̄ malā volūtate vt malus hō et mala actio nihil est ap̄cius q̄ nullā rem esse malā: nec aliud ē malū q̄ absentia iusticie derelictē in volūtate: aut in aliqua re p̄pter malā volūtatem.

Quō deus faciat malas volūtates: actōes q̄ accipiāt ab eo. **XX. D**

Sc tua disputatio veris et necessestarijs apertisq̄ rationib⁹ cōcathenat vt nulla ratione q̄d dicif dissolui posse videā nisi q̄ video aliud consequi quod nec dicif debē credo: nec quō non sint: si vera sūt que dicis nō vt deo. Nam si velle esse similem deo non nihil nec malū: sed quoddā bonū ē non nisi ab eo a quo ē omne bonū q̄ ē haberi potuit. Si ergo angelus nō habuit q̄d non accepit: quod habuit ab illo accepit a quo habuit. Quid aut ab illo accepit q̄d ille nō dedit. Quare si habuit velle esse similem deo ideo habuit q̄ de⁹ dedit. **A** Quid mir⁹ si quēadmodū dicif inducere in tēptatōem quādo non liberat de ea: ita fatemur eum dare volūtatem malā non phibēdo eā cum potest: p̄sertim cū potestas volendi quē libet non nisi ab illo sit. **D** Hoc mō non videt esse incōueniens. **A** Si ergo datio nō ē sine acceptōe quēadmodum non iniustate dicif dare et qui sp̄te p̄cedit et q̄ nō aprobādo p̄mittit: ita non incōgrue accipere dicif et qui concessa suscipit et qui illicita p̄sumit. **D** Nec incōgruum nec iniustatū mihi videt quod dicis. **A** Quid ergo dicimus cōtra veritatem si dicim⁹ cū dyabolus voluit q̄ nō debuit: h̄ illū a deo accepisse: q̄ deus p̄misit: et nō accepisse q̄ ille non confēsit. **D** Nihil h̄ re. pugnare videt veritati. **A** Cum igif dyabolus conuertit volūtatem ad quod nō debuit: et ip̄m velle et ip̄a conuersio fuit aliq̄d: et tamē nō nisi a deo et

de dei aliud habuit qm̄ nec velle aliud: nec mouere potuit volūtatē nisi illo p̄mitente qui fecit oēs naturas sbales: et accidentales vniuersales et iudiuiduales. In q̄tū em̄ volūtas: cōuersio siue motus volūtatē ē aliqd̄ bonū ē et dei ē. Inquātū vero iusticia caret sine qua esse non debet nō simpliciter malū: sed aliud malū ē: et q̄ malū ē nisi dei s̄ volētis siue mouentis volūtatē ē. Simplex quippe malum ē iniusticia: qm̄ non ē aliud q̄ malū q̄ nihil ē. Aliud vero malū ē natura in qua ē iusticia: quia ē aliqd̄ et aliud q̄ iniusticia que maluz et nihil ē. Quare quod aliquid ē a deo fit: et dei ē quod vero nihil ē id ē malū ab iniusto fit et eius ē. **D** Quod quidē deus naturas rez oim̄ faciat fatēdum ē. **Q**ūo vero singulas actōes puerfarū volūtatū velut ip̄m̄ prauū motū volūtatē q̄ ip̄a mala volūtas se mouet faciat qd̄ cōcedat. **A** Quid mixti dicim̄ deū facere singlas actōes que sūt mala volūtatē euz fatemur eum facere singlas sbas que sūt in iusta volūtatē in honesta actōe. **D** Non habeo qd̄ cōtradica: quippe nec negare possim̄ vere aliud esse q̄libet actōez: nec fateri volo nō fieri a deo quod vere aliq̄s habet essentiā: neq̄ ista tua rō vllō mō accusat deū: aut excusat dyabolū: sed oīno deū excusat et dyabolū accusat. Sed vellē scire vtrū idem deserto: angelus ista de se p̄sciuerit.

Quod mal⁹ angelus nō potuit p̄scire se casurū esse **V** Cap. XXI. **A**

Quam queris vtrū ille angelus q̄ non stetit in veritate p̄sciuerit se esse casurū discernēdum ē de qua sciētia dicas. Nam si de illa sciētia queris que nō est nisi cū certa rōe aliq̄s intelligit oīo respondeo non posse scire quod p̄t non esse. Quod em̄ nō esse potest nequa q̄ esse certa p̄t colligi ratione. Quapropt̄ cōstat illū nullatenus fuisse

se p̄scire casū suū quē necesse nō erat futurum. **P**onamus em̄ nō fuisse futurū casū illū. An itaq̄ putas p̄sciri potuisse se si futurū nō erat. **D** Uides nō posse p̄sciri quod p̄t futurū non esse nec posse nō esse futurū: qd̄ p̄scitur. Sed reminiscor nūc illius famosissime questōnis de p̄sciētia diuina: et libero arbitrio quibus em̄ tanta auctoritate asserat: et tāta teneat vtilitate et nullatenus p̄pter hūmanaz rōez dubitādum sit diuinā p̄sciētia et liberū arbitriū sibi inuicē consentire tamē q̄tū ad rationis cōsideratōem que videt̄ spectat insociabilit̄ videret̄ dissentire: vnde videmus in hac questōne nōnullos sic in vnā partē vrgentes vt alterā oīs deserat̄ vnda infidelitatis sue submergēte perire multos vero velut cōtrarijs ventis hinc inde cōtra inuicē sustētando quassatibus periclitari. Cū ergo diuina cōstet p̄sciētia esse oīm̄ que sūt libero arbitrio nec aliud horū sit ex necessitate: nihilomin⁹ videt̄ posse non esse futurū qd̄ p̄st̄. **A** Breuiter interim respōdebo. P̄sciētia dei non pp̄rie dicit̄ p̄sciētia. Cui em̄ oīa semp̄ sunt p̄sentia nō habet futurū p̄sciētia sed p̄setium sciētia. Cum ergo alia sit ratio de p̄sciētia future q̄ de p̄sentis rei sciētia nō est necesse diuinā p̄sciētia et illā de qua querim⁹ eandem h̄re consequētia. **D** Assētio. **A** Redeamus ad illā que erat i manibus questōez. **D** Placet quod dicis. Sed eius pacto vt cū de illa cui⁹ mentionē fecimus quesiero tibi respōdere quod inde deus tibi dignabit̄ ostendere non rēnuas. Valde nāq̄ necessaria est eius solutio si iam ab aliquo facta est aut si fiat: fateor em̄ non deū alicubi excepta diuina auctoritate cui indubitāt̄ credo me legisse ratōem: que mihi sufficeret ad eiusdē solutiōis intellectū. **A** Cū ad illā veniemus si forte venerimus erit sicut deus dabit. Nūc autē

De casu dyaboli

quā supraposita ratione patet apostatā angelū nō potuisse prescire ruiuā suā ea p̄scientia quā rei necessitas sequit̄: acci-
pe adhuc aliā rōnem que nō solū p̄scien-
tia: sed et estimacione aut qualibz suspi-
cione suū eū presensisse casum excludit.

D hoc excepto. **A** Si adhuc in
bona voluntate stans p̄sciebat se casurū
aut volebat vt ita fieret aut nolebat.

D Unū horū necesse est verum esse.

A Sed si cum p̄scientia voluntatem
habebat aliqñ cadendi iaz ipsa mala vo-
luntate ceciderat.

D Patet qđ dī-
cis. **A** Non itaqz volendo cadere
prius sciuit se casurum: quā caderet.

D Nō pōt aliud obici p̄clusioni tue.

A Ac si p̄sciebat se casurū et nole-
bat tñ miser erat dolendo q̄stum magis
stare volebat et quo erat iustior: eo debe-
bat esse felicioz.

D Regari nō pōt.

A At tanto iustior erat q̄to magis
volebat stare: et quo erat iustior: eo debe-
bat esse facilioz.

D Nō pōt negari.

A Ego si nolendo p̄sciebat se casu-
rum tanto erat miserior: quāto debebat
esse felicioz: quod non conuenit.

D Ita quidē consequi negare nequeo. **S**z
hoc sepe nō solū sine incōuenientia s̄z
et laudabiliter et suprema gratia fieri co-
gnoscitur multotiens em̄ vt pauca d̄ in-
cōmodis iustiorū cōmemorem q̄to quis
iustior: est tanto maiore doloris compas-
sione de alieno casu afficitur.

Sepe em̄
eū qui maiore habet iniusticia cōstātini
videmus ab iniustis maiorem pati p̄se-
cutionis instātā.

A Nō est eadē
ratio in hominibus et in illo angelo. ho-
mini em̄ natura p̄pter pctm̄ p̄ami parē-
tiam innumerabiliū incomodorū fac-
ta est passibilis ex qua passibilitate mul-
tis modis gratia vobis operat̄ incorru-
pibilitatē.

Ille vō adhuc nullo pecca-
to precedente alicuius mali non inuene-
rat passionē.

D Satisfecisti obiectō-
ni mee. **P**atet em̄ quia hec ipsa ratio si-

cut seperat ab ipso malo angelo sui casū
p̄scientiā ita nihilominus oēm segregat
opinionē.

A Est et aliud qđ mihi
setis videtur ostendere nullo mō eū su-
am ante putauisse futuram p̄uaricatio-
nē.

Rempeyt coactā putauisset aut spō-
taneam: sed nec nullatenus erat vnde se
aliqñ cogi suspicaret nec q̄diu voluit i
veritate p̄seuerare vllō mō putare potu-
it sed sola voluntate illā deserturū.

Supra nanqz iam mōstratū est eū q̄diu re-
ctam voluntatē habuit in hac ipsa volū-
tate voluisse p̄seuerare.

Quapropt̄ vo-
lendo tenere p̄seuerant qđ tenebat nul-
lo mō video vnde potuisset vel suspi-
cari nulla alia accedente tā sola se illud de-
serturū voluntate.

Nō nego illū sciuisse
qz posset mutare voluntatē quā tenebat
sed dico illū nō potuisse putare: qz aliqñ
omni alia cessante tā spōte mutaret vo-
luntatē quā p̄seueranter tenere volebat.

D Qui diligenter intelligit qđ dīcis
patenter videt: qz nullo mō scire vel pu-
tare potuit angelus malus se facturum
quod malefecit.

A Sciuit se nō debere velle h̄ qđ vo-
lendo peccauit et debē puniri si peccaret

Scapitulum. XXII.

Sed et hoc volo vt pariter ostē-
das si sciuit se non debere velle
qz p̄uaricando voluit.

A In h̄ du-
bitare nō debes si supradicta cōsideras.

Si em̄ nescisset se nō debere velle qđ in-
iuste voluit ignorasset se debere volun-
tatē tenere qz deseruit.

Quapropter nec
iustus esset tenendo nec iniustus deserē-
do iusticiā qz nescisset imo nec poterat h̄
velle plus qz habebat: si nesciebat se obe-
re esse contentum eo qz acceperat.

Deni-
qz qz ita rationalis erat: vt nulla re phi-
beretur vti ratione non ignorabat quid
debē vel non deberet velle.

D Ra-
tionem tuam nō video posse infirmari.
sed tamen inde mihi videtur quedā ori-
ri questio.

Si enī sciebat se non debere

deserere quod accepat utiq; sciebat ni-
hilominus se debere puniri si desereret.
Quo igitur sponte potuit velle vñ mi-
ser esset qui acceperat inseparabilē vel-
le vnde beatus esset.

Q non debuit scire q; si peccaret pu-
niretur. **¶** Capitulum. XXIII. **¶**

Sicut certū q; debere se puniri si
peccaret ignorare nō potuit ita
q; puniretur si peccaret scire nō
debutt.

¶ Quō hoc ignorauit si ita
rationalis erat vt eius rationalitas nō
impediret veritatē cognoscere: sicut se-
pe nostra impediret regnante corruptibili
corpore.

¶ Quia rationalis erat
potuit intelligere q; iuste si peccaret pu-
niret. **¶** S; qm iudicia dei multa z inuesti-
gabile vite eius nequiuit cōprehendere
an deus faceret q; iuste facere possz.

¶ S; et si quis dicat q; nullatenus credere po-
tuit deū creaturā suā ppter eius culpaz
damnaturū q; tāta sua bonitate fecerat
pferitū cū nullū exemplum: iusticie vici-

scientis iniusticiā precessisset et certus es-
set numerū in quo facturi erant qui deo
frui deberent tanta sapia esse prestitutū
vt sicut nihil habebat supflū ita si mi-
nueret im pfectus esset nec tam pclarum
opus dei ex aliqua pte pmanusz impfe-

ctū nec vlla ratione scire posset: si hō iā
factus erat deū humanā naturā p ange-
lica aut angelicā p humana si caderz s; b;
stitutuz s; pōtius vñ quāq; in id ad qd
facta erat p se nō palia restitutū aut si
factus nōdū hō erat multominus puta-
re posset ad substitutionē alterius natu-
re illū esse faciendum.

¶ Si in q; aliquis h
dicat q; incōueniētia inest. **¶** S; redeam⁹
ad h qd dixeram illū. s. hanc nō debuis-
se habere sciam.

¶ Si em̄ sciuisset nō pos-
set volens et habens beatitudinē spon-
te velle: vñ miser esset quare nō esset iu-
stus nō volendo: qd nō deberet qm nō
posset velle: **¶** Sed et hac ratione p̄sidera-

vrū scire q; queris debuerit: nā si scisset
aut peccasset aut nō.

¶ Unū horū
esset. **¶** **A** Si p̄uisa tanta pena nulla
indigentia et nulla re cogente peccasset
tantomagis puniendus esset. **¶** **I**ta
est. **¶** **A** Non ergo hoc presciētia il-
li expediebat. **¶** **V**ere peccaturo nō
expediebat presciētia penaz.

¶ **A** S; si nō peccasset aut sola bona voluntate
nō peccasset aut timore pene. **¶** **N**ihil
aliud dici potest. **¶** **S**z qm si
cauisset peccatū solo amore iusticie ip̄o
ope monstrauit. **¶** **N**on est dubiū

¶ **A** Si vero timore cauisset nō eēt iu-
stus. **¶** **P**alam est nullo mō eū de-
buisse scire in dictam sibi penam suū se-
curam peccatum. **¶** **S**ed qm eum ange-
lum qui stetit et eum qui nō stetit in veri-
tate pari sciētia p̄ditos in prima condi-
tione credimus nō video cur illi negata
sit sciētia ista tui tā tenax erat bona vo-

luntas vt sufficeret ad cauendū peccatū
¶ **N**on tamen posset nec deberet cō-
temnere penā q; p̄scisset. **¶** **S**ic vi-
detur. **¶** **S**icut ergo solus amor
iusticie ita solū odium pene sufficerz ad
nō peccandum. **¶** **N**ihil planius.

¶ **D**uas igit̄ habuisset causas non
peccandi vñā honestā et vtilem alteraz
in honestā z inutilem. i. amorē iusticie
et odium pene. **¶** **N**am non satis est hone-
stū solo odio pene nō peccare z ad non
peccandū inutile est odiū pene vbi sol⁹
amor iusticie sufficit. **¶** **N**on ē qd
possim obicere. **¶** **Q**uid g. **¶** Non
nē multo incidiuz placet eius pseueran-
tia cum illa sola pseuerandi causa vide-
tur in illo que vtilis est et honesta: quia
spontanea q; si simul sese illa ostenderet
que inutilis et ihonesta: quia necessaria
intelligitur.

¶ **Q**uā etiam bonus angelus hoc scire nō
debutt. **¶** **¶** Capitulum. XXIII. **¶**

Sicut patet qd dicit vt qd paulo
ante volebā eū sciuisse nūc gau-
deā eū nesciuisse: nisi q; nūc eam

De casu dyaboli

dē eū negare nō possum⁹ hñe sciētiaz q̄
ip̄o angelo exēplo peccātis ignorare nō
p̄t. **A**d nūc vterq; scilicet bonus
angel⁹ et mal⁹ cert⁹ ē q; talē culpā talē se
quif pena: sicut sciētia ē ambob⁹ diuer-
sa: ita ē sciētie causa nō eadē et finis dis-
simil. **N**ā q̄d ille scit ip̄o sui experimen-
to: h̄ iste didicit solo alteri⁹ exēplo. **S**z
ille illomō q; nō pseueravit iste alio mō
q; pseueravit. **Q**uapropt̄ sicut illi qm̄
vituperabiliter n̄ pseueravit sciētia sua
est ad gl̄iam. **S**i ḡ ille dicit h̄ solo quia
hāc habet sciām iā peccare nō posse sa-
tis patet q; sicut gl̄osa ē scia q̄ ex lauda-
bili pseuerātia ē cōpata sit ad gl̄iam est
impotentia peccādi q̄ ex glorioza scien-
tia est nata. **Q**uēadmodū ḡ mal⁹ ange-
lus vituperādus ē q; nō p̄t ad iustitiā re-
dire: ita iste laudādus ē: q; nō p̄t abire
Sicut em̄ ille iā redire nō p̄t q; sola ma-
la volūtate abijt sic iste iā abire nō p̄t:
q; sola bona volūtate p̄mansit. **P**alaz
igif ē q; sicut illi nō posse recuperare: q̄d
deseruit ē pena peccati ita huic nō pos-
se deserere q̄d tenuit ē p̄mū iusticie.

Quod ille si etiā h̄ solo dicit iā nō posse
peccare q; nūc habet sciām ex casu dya-
boli: tñ illi sit ad gl̄iam. **XXV.**

Valde pulchra esset hui⁹ scientie
atq; impotētie ita tua cōtēplā-
tio si quēadmodū asseris: ideo
bono angelo eadē sciētia et impotentia
q; pseueravit contigisset. **N**on em̄ eas
adeptus esse videt q; ip̄e pseueravit: s̄
q; deserto: nō pseueravit. **A**d si ita
est vt dicit gaudere p̄t bonus angel⁹ de
casu a potestate angeli vtpote cui expē-
diebat vt ille caderet qm̄ adeptus ē hāc
sciētiaz qua nec peccare: nec miser esse
amplius possit: non q; ipse bene meruit
sed quia alius male meruit quia omnia
sūt nimia absurditate plēa. **Q**uā-
to absurdius videt: sicut tu mōstras ca-
sū peccantis angeli pfuisse stanti: tātō
magis necessarium ē: vt ostēdas istum

non ideo adeptū esse sciētia de qua agi-
tur q; ille peccauit. **A**d nō debes di-
cere ideo bonū angelū ad sciētia p̄fecis-
se hāc q; mal⁹ peccauit: sed bonū ange-
lū ideo p̄fecisse ad hāc sciētia exēplo ca-
dentis q; ille peccauit. **S**i em̄ neut̄ pec-
casset vterq; daturus erat deus eādē
sciētiam merito pseuerātie alio mō sine
alicius cadētis exēplo. **N**ullus em̄ di-
cit deū non alio mō potuisse angel̄ suis
hanc dare sciētiam. **C**ū ergo ille pecca-
uit exemplo eius istū docuit q; doctur⁹
erat nō impotētia q; alio mō nō potuit:
sed maiore potētia qua de malo bonuz
facere potuit vt nec malū inordinatum
ī regno om̄ipotētis sapiētie p̄maneret.

Placet mihi valde q̄d dicitis. **A**d

Patet itaq; si bon⁹ angel⁹ h̄ solo iā pec-
care nō posset q; scit peccatū mali ange-
li penā secutā esse q; tamē h̄ impotentia
non illi esset ad minutōem laudis: s̄ ad
p̄mū suare iusticie. **S**ed scis q; supra
daruī euz idcirco peccare nō posse: qm̄
merito pseuerātie a deo p̄uct⁹ est vt iā
nō videat q̄d plus velle queat. **D**

Nihil excidit eoz que supra rōe inuesti-
gante cōperimus a memoria mea.

Quod honoremus audito noie mali et
q̄d facit opa q̄ dicit iniusticia facere cuz
ip̄a et malū nihil sit. **Cap. XXVI.**

Ed cū oib⁹ q̄stioib⁹ meis satisse-
ceris illd̄ adhuc expecto aperiri
q̄d sit q̄d horrem⁹ audito noie
mali et q̄d faciat opa q̄ iusticia: q̄ malū
est videt facere vt in raptore inlibido-
so cū malū nihil sit. **B**reuit̄ tibi
respondebo. **M**alū q; est iusticia semp
nihil est malū vero: q; est incōmoditas
aliquādo sine dubio est nihil vt cecitas
aliquādo est aliqd̄ vt tristicia et dolorz
hāc incōmoditatē q; est aliqd̄ semp odio
habemus. **C**ū itaq; audim⁹ nomē mali
non malū: q; nihil est timem⁹: sed malū
q; aliqd̄ est q; absentia boni sequit̄. **N**ā
iniusticia et cecitatē qui malum et nihil

sunt secuntur multa incommoda que maluz et aliquid sunt: et h sunt que horremus audito nomine mali. **C**um autem dicimus quod iniusticia facit rapinam aut cecitas facit hominem cadere in foueam: nequaquam intelligendum est quod iniusticia aut cecitas faciat aliquid sed si iusticia esset in voluntate et visus in oculo: nec rapina fieret nec casus in foueam. **T**ale est cum dicimus absentiam gubernaculi impellit nauem in scopulos: aut absentia freni facit equum discurrere quod non est aliud quam si gubernaculum abest nauem et frenum equo que si adessent nec ventum nauem impelleret nec equus discurreret. **S**icut namque gubernaculo nauis et freno regitur equus sic iusticia gubernatur voluntas hominis et visus pedes. **D**

Unde venit malum in angelum qui bonus erat. **C**apitulum. XXVII. **D**

Sic mihi de malo que est iniusticia satisfecisti ut iam omnes in corde meo que de illo inesse solebant questiones sint deterse. **D**e hoc enim malo questionem nasci vides quam si esset aliqua essentia esset a deo a quo et necesse est esse omne quod aliquid est et impossibile est esse peccatum siue iniusticia. **D**e malo vero que est incommoditas si aliquando est aliquid nihil video recte fidei obuiare. **S**ed ne tedeat te breuiter respondere fatue interrogationi mee: ut scientia qualiter hoc ipsum querentibus responderem que non semper facile est insipienti insipienter querenti sapienter respondere. **Q**uero igitur unde primum venit malum quod dicitur iniusticia siue peccatum in angelum que factum est iustum. **A** Dic tu mihi unde venit nihil in aliquid. **D** Nihil nec venit nec recedit. **A** Cur ergo queris unde venit iniusticia que nihil est. **D** Quia quando iusticia recedit inde ubi erat dicimus accedere iniusticia. **A** Dic ergo que magis proprie et apte dicis et quere de abcessu iusticie. **S**iquidem sepe apta interrogatio expedit responsionem et inepta reddit impedimento. **D** Cur ergo recessit ab angelo iu-

sto iusticia. **A** Si proprie vis loqui recessit ab eo sed ipse deseruit eam volendo quod non debuit. **D** Cur deseruit eam. **A** Cum dico quod volendo quod non debuit eam deseruit apte ostendo cur et quare illam deseruit. **R**espondeo illam deseruit quod voluit quod velle non debuit et hoc modo id volendo quod non debuit illam deseruit. **D** Cur voluit quod non debuit. **A** Nulla causa precessit hanc voluntatem nisi quod velle potuit. **D** An ideo voluit quod potuit. **A** Non quod similiter potuit bonus angelus velle nec tamen voluit. **R**espondeo nullus vult quod velle potest ideo quod potest siue alia causa queis nullus velit si non potest. **D** Cur ergo voluit. **A** Non nisi quod voluit nam hoc voluntas nullam aliam habuit causam qua impelleret aliquatenus: aut attraheret sed ipse sibi efficiens causa fuit si dici potest et effectum.

Potestas volendi quod non debuit bona fuit semper et ipsum velle bonum questum adesse. **C**apitulum. XXVIII. **D**

Potestas ipsa volendi et ipsius velle fuit aliquod bonum fuit a deo. **A** Utrum fuit aliquid et potestas quidem non nisi bonum aliquid et spontaneum donum dei velle aut secundum essentiam bonum: sed quam non iuste factum est malum et tamen a deo fuit a quo est omne quod aliquid est. **R**espondeo non solum hoc habet aliquis a deo quod deus sponte dat: sed etiam quod iniuste rapit deo permittente. **E**t sicut dicit deus facere que permittit fieri ita dicit dare que permittit rapi. **Q**uoniam igitur permittente deo angelus malus per rapinam usus est potestate a deo sponte data: a deo habuit utique quod non est aliud quam ipsum velle. **N**on est enim aliud velle quam uti potestate volendi sicut idem est loqui et uti potestate loquendi.

ExPLICIT DE CASU DYABOLI.

ExPLICIT DE CASU DYABOLI.